

11. Ней Н. С. Системно-функціональний підхід до розуміння держави / Н. С. Ней // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Правознавство : зб. наук. праць. – 2006. – Вип. 365. – С. 21–24.
12. Попков В. Д. Социальная политика Советского государства и право / В. Д. Попков. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – 137 с.
13. Радько Т. Н. Теория государства и права : учеб. для вузов / Т. Н. Радько. – М. : Академ. Проект, 2005. – 816 с. – («Gaudeamus»).
14. Реутов В. П. Функциональный подход и проблемы отраслевой дифференциации права / В. П. Реутов // Юридическая наука и практика: пути развития и совершенствования : сб. статей / [редкол.: Г. Я. Борисевич, Л. В. Боровых, Л. Ю. Бугров и др. ; отв. ред. Н. И. Гонцов]. – Пермь : Изд-во Пермского ун-та, 2003. – С. 4–21.
15. Самощенко И. С. О правовых формах осуществления функций Советского государства / И. С. Самощенко // Советское государство и право. – 1956. – № 3. – С. 81–91.
16. Сетров М. И. Основы функциональной теории организации. Философский очерк / М. И. Сетров. – Л.: Наука, 1972. – 164 с.
17. Сурилов А. В. Теория государства и права : учеб. пособие для юрид. фак. ун-тов и ин-тов / Сурилов А. В. – К. : Выща школа, 1989. – 438, [1] с.
18. Теория государства и права: учеб. / [под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова]. – М. : НОРМА – ИНФРА-М, 1998. – 616 с.
19. Теория государства и права: учеб. / [под ред. Р. А. Ромашова]. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 630 с.
20. Юсупов В. А. Право и советское государственное управление. Административно-правовой аспект проблемы / Юсупов В. А. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1976. – 263 с.

Рецензент: д.ю.н., професор Баймуратов М.О.

УДК 340; 342

Пилипенко О.Є.

д.ю.н., доцент кафедри теорії, історії держави
і права та конституційного
права Академії муніципального управління

ІСТОРІЯ САМОВРЯДУВАННЯ ГРЕЦЬКИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ В СЕРЕДИНІ XVII – XIX СТ.

Анотація. В науковій статті досліджується та аналізується історія розвитку самоврядування в Україні. Зокрема висвітлюється діяльність органів місцевого самоврядування національних меншин на території підросійської України у 17-19 ст.

Аннотация. В научной статье исследуется и анализируется история развития самоуправления в Украине. В частности освещается деятельность органов местного самоуправления национальных меньшинств на территории украинских земель, которые входили в состав Российской империи в 17-19 вв.

Annotation. In the scientific article author research and analyzing history of local self-government in Ukraine. A specially development of local self-government different nations of Ukrainian lands in 17-19 centuries.

Постановка проблеми. Історична доля українського народу склалася так, що його історія тісно переплелася з історією інших країн і народів. Історія найвідоміших та найвпливовіших двох осередків в Україні – ніжинського і Приазовського неодноразово пригортало увагу дослідників і на теперішній час має чисельну репрезентативність в історіографії. Натомість проблеми організації самоврядної інфраструктури грецьких спільнот комплексно не досліджувались. Необхідність всебічного системного погляду на проблеми, пов'язані з еволюцією правового статусу грецьких громад, розвитком їх самоврядних інституцій, що відігравали неабияку роль у збереженні етнічної самобутності стала мотиваційним чинником здійсненого дослідження.

Ступінь наукової розробки теми. Диференційований аналіз літератури з питань історії місцевого самоврядування дає підстави стверджувати, що в даному напрямку вченими зроблено певний внесок. Достатньо пригадати прізвища відомих дослідників: Н. Терентьева, О. Терентьева, Є. Чернухін, В. Томазов, М. Дмитренко, В. Литвин, Г. Балабанов, О. Бацак та інші [1]. Разом з тим, проблема ретельного дослідження відмінностей діяльності органів місцевого самоврядування національних меншин в Україні ще не знайшла належного висвітлення.

Мета статті. Метою статті є науковий аналіз історії становлення та розвитку органів самоврядування національних меншин на українських землях в контексті реформування системи публічної влади і політичної системи Російської імперії. Розгляд комплексу організаційних та організаційно-правових проблем, що супроводжують зазначене реформування.

Викладення основного матеріалу. На формування грецьких громад Ніжина та Північного Приазов'я вирішальний вплив справила політика гетьманського та російського урядів. Утім, інтереси держави стосовно ніжинських греків полягали в торгово-комерційній площині, а пріоритетну мотивацію переселення греків з Криму до Північного Приазов'я (що дало початок маріупольській громаді) склав комплекс політичних чинників – від намагання “малими кроками” забезпечити анексію півострова до геополітичної примари домінування у Східному Середземномор'ї [2].

Незважаючи на різну динаміку становлення грецьких громад та історичні обставини цього процесу, відмінності у їх соціальному складі та етнокультурних ознаках, однією із провідних вимог як маріупольських так і ніжинських греків до уряду було надання їм певного різновиду автономії. Ця певна автономія була засобом фіксації та розширення привілейованого становища грецьких громад та тим стрижнем, навколо якого оберталася їх життєдіяльність [3].

Процес правового оформлення автономних інституцій ніжинських греків розтягнувся майже на сто років. Розпочавши виокремлення греків від інших спільнот універсалами, які надавали торгівельні привілеї та право власного суду, гетьманська держава, відбиваючи кількісне й якісне

зростання грецького компоненту санкціонувала такі первинні форми самоорганізації як духовне братство, а пізніше, з посиленням купецького характеру громади – компромісний суд. Духовно-релігійна форма етнічної самоорганізації становила, так би мовити, первісну модель самоврядування ніжинських греків, яка ще мало виходила за межі традиційних для українських земель братських інституцій [4].

Утім, два взаємопов'язаних між собою процеси – заохочення греків до торгівельної діяльності в Україні та боротьба братчиків за збереження та розширення привілеїв спричинили швидку трансформацію звичайної церковної парафії, створення чітких механізмів її внутрішнього устрою (Статут 1696 р.) та органів судочинства (компромісний суд, Суд грецького братства). Посилення купецького характеру громади з 30-х років ХУІІІ ст. сприяло зміцненню її статусу, подальшому розвитку та вдосконаленню самоврядної інфраструктури [5].

Введення грецького магістрату у 1785 р. стало не тільки наслідком адміністративної реформи, але й закономірним результатом тривалого адміністративної реформи, але й закономірним результатом тривалого розвитку грецьких самоврядних елементів. Незважаючи на суттєві політичні зміни на українських теренах, тенденція покровительства залишалася незмінною і визначала ставлення до греків як гетьманської влади, так і російського уряду. З одного боку це свідчить про неабияке суспільне значення економічної функції греків. З іншого, тимчасові поступки грекам з боку російської влади були зумовлені намаганням знайти союзників у протиборстві з гетьманською владою.

Правове забезпечення греків Північного Приазов'я відрізнялося тим, що питання автономного устрою, судочинства не пройшли таку тривалу еволюцію. У законодавчій практиці, а були по суті одночасно введені Жалуваною грамотою Катерини ІІ 1779 р. Вона надавала грекам територіальну автономію, для управління якою створювався маріупольський грецький суд, який підпорядковувався Таганрозькому градоначальству. Греки позбавлялися сплати державних податей на десять років. Їм дозволялося мати свій суд і внутрішню поліцію з виборних представників на підставі загальних державних законів. Наполегливість греків у намаганні мешкати окремо від місцевого населення та їх запекла боротьба за самоврядні інституції спричинила створення Маріупольського грецького округу, що включав місто Маріуполь та навколишні грецькі села [6].

Існування Маріупольського грецького округу – національної адміністративно-територіальної одиниці становило собою певний суспільно-економічний феномен на теренах розповсюдження еллінської діаспори. Найрозвиненішою формою інституціонального самовизначення греків стали Ніжинський грецький магістрат та Маріупольський грецький суд, компетенція яких поширювалася на всі сфери життя громад. Попередній досвід самоорганізації та власного судочинства у межах Суду грецького братства сприяв чіткішій (у порівнянні із Маріупольським

грецьким судом) розбудові організаційних засад магістрату, а торгівельно-економічні пріоритети ніжинської громади, існування її в ніжинському міському соціумі, мобільність братчиків. Науковий аналіз архівних документів дає підстави стверджувати, що переважно суди розглядали громадянські цивільні і економічні справи. Кількість кримінальних справ в них була незначною. В архівах зустрічаємо лише поодинокі випадки злочинів проти майна громадян або адміністративні правопорушення. Нерідкими були сутички представників інших народів з корінним, автохтонним населенням українських земель. Але вони не мали суперечливого, антагоністичного характеру.

Висновки. Еміграція греків, яка розпочалася з давніх часів набрала своїх обертів за часів гетьмана України Богдана Хмельницького та в подальші періоди. Причини такої міграції різні – релігійні, економічні, політичні. Переважно греки хотіли правового захисту своїх майнових і немайнових прав і привілеїв. Гетьманський та російський уряд охоче йшли на поступки новим громадянам країни, тому що це відповідало їх економічним інтересам і допомагало розвивати економічні та культурні зв'язки з іншими країнами світу. Так, своїми універсалами 1657 р. гетьман Богдан Хмельницький дав право грекам вільно селитися і займатися різними професіями. Такий протекторат був дуже вигідним для іноземних переселенців Він надавав їм значні майнові і немайнові права і це сприяло поглибленню міграційних процесів. Підсумовуючи зазначимо, що іноземна трудова міграція була позитивним в історії українського народу. Вона дозволила вирішити ряд важливих питань у непростий час історичних доленосних випробувань. На сучасному етапі розвитку Української незалежної держави питання розширення зовнішніх економічних, професійних, культурних відносин не втрачає своєї актуальності. Постійно зростає обсяг торгівлі між Україною і Грецією, культурних та наукових зв'язків, в чому до певної міри може прислужитися набутий історичний досвід українського народу.

Використані джерела:

1. Див., наприклад: Терентьева Н., Балабанов К. Греки в Украине / Н. Терентьева, К. Балабанов. В 2-х томах. – Мариуполь, 2007; Дмитриенко М., Литвин В. Греки на теренах України / М. Дмитриенко, В. Литвин. – К., 2000; Чернухин С. Ніжинське грецьке братство. Історіографія / С. Чернухин. – К., 1998; Бацак Н. Культурний розвиток грецьких громад в Україні / Н. Бацак. – К., 2001.
2. Акты Нежинского греческого братства.– Нежин, 1908. – С. 25.
3. Там само.
4. Пилипенко О.Є. Виникнення та розвиток Ніжинського грецького братства у сер. ХУІІ – 60-х роках ХІХ ст. / О. Є. Пилипенко // Дисертація кандидата історичних наук. – К.: Київський університет імені Тараса Шевченка. – 1996. – С. 48.
5. Терентьева Н., Балабанов Г. Греки в Украине / Н. Терентьева, К. Балабанов. – Т.1. - Мариуполь, 2007. – С. 97.
6. Гедьо Г. Греки Північного Приазов'я / Г. Гедьо. – Мариуполь, 2001. - С. 55.

Рецензент: д.ю.н., професор Баймуратов М.О.